

AVRUPA BİRLİĞİ ÖRNEĞİNDE ULUSLARARASI SPOR POLİTİKASININ GELİŞİMİ: EKONOMİK, SOSYAL VE SİYASAL BOYUT *

Yrd.Doç.Dr. İlkay TAŞ**
Yrd.Doç.Dr. Sühâl ŞEMŞİT***
Yrd.Doç.Dr. Sedef EYLEMER****

ÖZET

Spor, Lizbon Antlaşması ile AB'nin yetki alanlarından biri haline gelmiştir. AB sporu siyasi ve sosyo-ekonomik bir araç olarak ele almakta ve ekonomi, sosyal politika, dış ilişkiler gibi diğer politika alanlarının amaçlarının gerçekleştirilmesine katkıda bulunabilecek bir uluslararası politika aracı olarak değerlendirmektedir. Uluslararası bir spor politikası henüz oluşmamış olsa da, AB bu alandaki etkinliğini programları ve fonları yoluyla arttırmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Avrupa Birliği, spor, uluslararası politika

DEVELOPMENT OF INTERNATIONAL SPORTS POLICY IN THE CASE OF EUROPEAN UNION: ECONOMIC, SOCIAL AND POLITICAL ASPECTS

ABSTRACT

Sports was included in EU competences with the Lisbon Treaty. EU handles sports as a political and socio-economic instrument and assesses it as an international policy tool that can contribute to the realization of the goals of other policy areas such as economic, social and external relations policies. Although a supranational sports policy has not emerged yet, the EU has been increasing its effectiveness in this field through its programmes and funds.

Key Words: European Union, sports, international policy

1.GİRİŞ

Uluslararası spor politikalarının gelişimi, 19. yüzyıldan bu yana giderek artan sayıda kuruluş ve örgütün bu alanda yetki talebine ve kullanımına sahne olmuştur. Küreselleşme ile ilişkili olarak, bu kuruluş ve

* Bu çalışma 12-15 Nisan 2012'de düzenlenen I. Rekreasyon Araştırmaları Kongresi'nde tam metin bildiri olarak sunulmuştur.

** Dokuz Eylül Üniversitesi, Reha Midilli Foça Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu, ilkay.tas@deu.edu.tr.

*** Dokuz Eylül Üniversitesi, Seferihisar Fevziye Hepkon Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu, suhal.semsit@deu.edu.tr.

**** İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, sedef.eylemer@ikc.edu.tr.

örgütlerin faaliyetleri uluslarüstü düzeyden ulusal düzeye kadar farklılık göstermektedir. Bu yapı içerisinde Uluslararası Olimpiyat Komitesi, Uluslararası Futbol Federasyonları Birliği, Uluslararası Basketbol Federasyonu, Uluslararası Paralimpik Komitesi gibi uluslarüstü örgütler; Avrupa Futbol Federasyonları Birliği, Afrika Spor Yüksek Konseyi gibi bölgesel örgütler ve Türkiye Bisiklet Federasyonu, Fransa Ulusal Beden Eğitimi ve Spor Konseyi gibi ulusal örgütler faaliyet göstermektedir.

Uluslararası ve ulusal alanda spor politikasını şekillendiren bu çok aktörlü yapı içerisinde, Avrupa Birliği (AB) kendine özgü özellikleri itibarıyla dikkat çekmektedir. AB, üye ülkeler arasında ekonomik, siyasi, sosyal ve kültürel alanlarda ileri düzeyde işbirliğini ve hatta bazı alanlarda uluslarüstü organlara yetki devredilerek ileri düzeyde bütünleşmeyi amaçlayan uluslarüstü bir örgüttür. Bu yönüyle diğer uluslararası örgütlerden ayrılmaktadır. İşleyiş olarak AB, çok düzeyli (multi-level) bir yönetim sistemine sahiptir. Farklı yönetim düzeylerinde özel ve kamu nitelikli aktörler çeşitli politika çıktıları elde edebilmek amacıyla resmi veya gayri resmi ağlar içerisinde etkileşimde bulunmaktadır (Börzel, 1997). Bu sistemde uluslarüstü, ulusal ve ulusaltı olmak üzere iç içe geçmiş farklı yönetim düzeylerinde ortak karar mekanizması işletilmekte ve bu bağlamda yetki alanlarında değişiklikler olabilmektedir (Marks, 1993, s. 407).

Spor politikasının AB içerisinde gelişim göstermesi, sporun ekonomik ve sosyal boyutları ile AB için siyasi önem taşıyan bütünleşme hedefi arasındaki ilişkinin ağırlık kazanmasıyla gerçekleşmiştir. Bu çalışmanın amacı AB'nin uluslararası nitelik taşıyan spor politikasını, ekonomik, sosyal ve siyasi boyutlarıyla ele almaktır. Çalışmada öncelikle, spor kavramı incelenecek, sonrasında AB'de spor politikasının tarihsel süreç içerisindeki gelişimi ele alınacak ve sporun Avrupa bütünleşmesindeki rolü ekonomik, sosyal ve siyasal açılardan incelenecektir.

2. SPOR KAVRAMI VE UNSURLARI

Avrupa Birliği, Avrupa Konseyi'nin 1992 yılında kabul ettiği ve 2001 yılında güncellediği "Avrupa Spor Şartı"nda ortaya koyduğu spor tanımını kullanmaktadır. Avrupa Konseyi sporu, fiziksel olarak formda olmayı ve ruhsal sağlığı ifade etmek veya iyileştirmek, sosyal ilişkiler oluşturmak veya her düzeydeki rekabette sonuç elde etmek amaçlarıyla, rastlantısal veya organize katılım yoluyla gerçekleşen her türlü fiziksel faaliyet olarak tanımlamaktadır (Council of Europe, 2001). Bir başka tanıma göre ise spor, çeşitli içsel ve dışsal faktörlere dayalı olarak motive olan bireylerin, fiziksel güçlerini ya da karmaşık becerilerini kullanmasını içeren, kurumsallaşmış bir rekabet faaliyetidir (Coakley, 2001, s. 8). Bu tanım şu unsurları içermektedir: fiziksel koşullar (cesaret, beceri ve çaba); karmaşık fiziksel beceriler (denge, çabukluk, güç, dayanıklılık, koordinasyon, ekipman kullanımı vb.); içsel ve dışsal motivasyon faktörleri (oyun, eğlence gibi içsel ödüller ve para ödülü, ün, ücret gibi dışsal ödüller); kurumsallaşma ve rekabete dayalı olma (kuralların standart olması ve kurallara uyumun resmi

kurumlarca denetlenmesi, faaliyetin organizasyonunun ve teknik boyutlarının önemli olması vb.).

Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi, Avrupa Olimpiyat Komitesi ve Uluslararası Olimpiyat Komitesi gibi kuruluşlar spor faaliyetlerinin düzenlenmesinde güç ve sorumluluk sahibi hiyerarşik kuruluşlardır. Sporun bir diğer özelliği eşitliklerdir. Herkes spor yapabilir ve bir müsabaka söz konusu olduğunda, rakipler eşit koşullar altında birbirleriyle yarışır (Ritchie ve Adair, 2004, s. 5). Spor faaliyetleri resmi nitelik taşıyabildiği gibi rekreasyon amaçlı da olabilir (Ritchie ve Adair, 2004, s. 4). Spor faaliyetleri, ister resmi isterse rekreasyon amaçlı olsun, doğası gereği katılımcılığı teşvik eder. Bu özelliği ile spor, bireyleri ve toplumları bir araya getiren bir platformdur. Spor, sadece iyi düzeyde hayat standardına sahip kişilerin değil, mülteci kamplarında ya da yoksul semtlerde yaşayan muhtaç ve savunmasız kişilerin de günlük hayatını olumlu yönde etkileyebilir. Spor ayrıca disiplin, güven, liderlik gibi becerilerin kazanılması ve hoşgörü, işbirliği, saygı ve emeğe değer verilmesi gibi temel ilkelerin öğrenilmesi için fırsat yaratır (United Nations, 2012a; United Nations, 2012b).

Sporla ilgili yaygın görüşlerden birisi “spor ve siyasetin karıştırılmaması gerektiği” şeklindedir. Ancak uygulamada, spor ve siyaseti birbirinden ayırmak zordur. Ülkelerin spor politikaları olması, spor ve siyaset ilişkisine bir örnektir. Spor, ulusal kanun ve kurallara tabiidir. Bu nedenle hükümetler belirli ölçüde ve kaçınılmaz olarak sporla ilgilidirler. Ayrıca, hükümet-dışı kuruluşlar olan uluslararası ve ulusal spor kuruluşları da spor konusunda yargıda bulunma ve karar verme yetkisine sahiptir. Bu durum, özünde teknik amaçlar taşıyan spor kuruluşları için, politik bir güç yaratmaktadır. Spor, kitleleri bir araya getirebilmektedir ve bu özelliği ile uluslararası ilişkilerde önemli bir role sahip sosyo-kültürel kurumlardan biri haline gelmiştir. Ayrıca, uluslararası müsabakalarda ve özellikle olimpiyatlarda başarılı olan ülke takımları söz konusu ülkenin uluslararası saygınlığına ve gücüne katkı sağlamaktadır. Bu nedenledir ki, Sovyetler Birliği döneminde komünizmle idare edilen ülkeler Batı ülkelerine karşı uluslararası arenada üstünlük sağlamak için olimpiyatlarda kendi takımlarının performanslarının artırılmasına özellikle önem vermişlerdir. Dolayısıyla, olimpiyatlarda sporun devletler tarafından algılanışı dostluk ve barışın tesisinden ziyade o ülke çıkarlarının ve uluslararası saygınlığının bu araç kullanılarak güçlendirilmesi yönündedir (Kissoudi, 2008). Bunun yanında, Birleşmiş Milletler (BM), sporun kalkınma sonucu ortaya çıkan bir ürün değil, aksine kalkınmanın itici bir gücü olduğunu savunmaktadır ve spor, Milenyum Kalkınma Hedeflerine hizmet eden bir araç olarak görülmektedir (United Nations, 2012a; United Nations, 2012b).

3. AB’DE SPOR POLİTİKASININ GELİŞİMİ

AB’nin spor politikasının gelişiminde, Avrupa Konseyi ana hatları belirleyen bir rehber olmuştur. Avrupa Birliği sporu tanımlarken, Avrupa Konseyi’nin 1992 yılında kabul ettiği ve 2001 yılında güncellediği “Avrupa

Spor Şartı'nda ortaya koyduğu spor tanımını kullanmaktadır. Söz konusu Şart, Konseyin 1976 yılında benimsediği "Avrupa Herkes İçin Spor Şartı"nın temel almakta ve spora ilişkin değerlerin Avrupa Konseyi'nin ideallerinin gerçekleştirilmesine katkı sağlayacağı inancıyla, spor alanında tüm Avrupa için birtakım ortak ilkelerin benimsenmesini hedeflemektedir. Yine Avrupa Konseyi tarafından kabul edilen "Spor Etiği Kodu" ise Şartı tamamlayıcı niteliktedir. Kod, "adil oyun amacını içeren etik kuralların tüm spor faaliyetlerinin, ayrılmaz unsurları olduğu ve ister rekreasyon amaçlı isterse rekabet amaçlı spor olsun tüm düzeylerde uygulanması gerektiği" ilkesine dayanmaktadır. Avrupa Konseyi tarafından benimsenen Şart ve Kod çerçevesinde, hükümetler vatandaşlarına iyi tanımlanmış koşullar altında spor yapma olanaklarını sağlama taahhüdünde bulunmuşlardır. Buna göre spor; herkes için özellikle de çocuklar ve gençler için ulaşılabilir, yüksek etik değerler üzerine kurulu, sağlıklı, güvenli, adil ve hoşgörülü, her düzeyde kişisel tatmini artırabilen, çevreye saygılı, insan onurunu koruyucu, spor yapanların ne şekilde olursa olsun kötüye kullanılmasına karşı çıkan bir faaliyet olmalıdır (Council of Europe, 2013).

Spor, Avrupa bütünleşmesinin ilk yıllarında bir politika alanı olarak ele alınmamıştır. Sporun Avrupa gündeminde bir konu haline gelmesi, 1973 yılındaki Walrave/Koch vs UCI davası ile olmuştur. Avrupa Toplulukları Adalet Divanı, spor faaliyetlerinin ekonomik niteliği itibarıyla, AB hukukuna tabi olduğunu belirtmiştir. 1990'lı yıllarda spor politikasında en etkili aktör, Avrupa Toplulukları Adalet Divanı olmuştur. Divan, davalar temelinde oluşturduğu içtihat hukuku ile AB spor politikasının hukuki alt yapısını inşa etmiştir. 1995 yılındaki Bosman davasında, profesyonel sporcuların serbest dolaşımına yönelik kuralları düzenlemiştir. AB içerisinde uluslararası transfer sistemi yeniden tanımlanmış ve futbolcuların hakları güçlendirilmiştir.

1997 yılında Amsterdam Antlaşması'na eklenen bildirme ile sporun ekonomik boyutu dışındaki boyutları da vurgulanmıştır. Bildirme hukuki yönden bağlayıcı değildir ancak Antlaşmaya ekli bir bildirmede spora vurgu yapılması önemli bir adımdır. 1997 yılında, Avrupa Komisyonu bünyesinde bir spor birimi kurulmuştur. 2000 yılındaki Nice Antlaşması'na ekli bildirmede de spora yer verilmiştir. Buna göre AB, politikalarının ve kararlarının spora karşı duyarlı olmasını sağlayacaktır. 2004 yılı, "Avrupa Spor Aracılığıyla Eğitim Yılı" ilan edilmiştir. 2007 yılında Avrupa Komisyonu spor konusunda Beyaz Kitap hazırlamıştır.

Avrupa Komisyonu, 2007 tarihinde yayımladığı "Spor Üzerine Beyaz Kitap"ta (European Commission, 2007a) spora ilişkin konuları ilk kez bütüncül bir bakış açısıyla ele almıştır. Burada Komisyon'un amacı, Avrupa'da sporun rolü konusuna stratejik bir yaklaşım kazandırmak, belli başlı sorunlara ilişkin tartışmaları cesaretlendirmek, AB düzeyinde oluşturulan politikalarda sporun görünürlüğüne artırmak ve sektörün ihtiyaçları ve kendine özgü özellikleri konusunda kamu bilincini artırmak olmuştur. Komisyon, söz konusu belgede Avrupa toplumunda sporun karşılaştığı ticari baskı, genç oyuncuların istismarı, doping, ırkçılık, şiddet, yolsuzluk ve para aklama gibi tehdit ve tehlikelere dikkat çekmektedir.

Beyaz Kitap, sporun AB’de politika oluşturma düzeyinde görünürlüğünü arttırmaya yönelik bir adımdır. Beyaz Kitap, Avrupa’da spor konusunu sosyal, ekonomik ve örgütsel boyut olmak üzere üç alanda ele almıştır. Sosyal boyut; sağlık, dopingle mücadele politikası, eğitim politikası, sosyal bütünleşme, ırkçılık ve şiddetle mücadele gibi unsurları içermektedir. Ekonomik boyut esasen sporun finansmanı ve istatistikleri kapsarken, örgütsel boyut ise yönetim, serbest dolaşım ve milliyet, transferler, oyuncuların ajansları, mali suçlar, medya gibi konularla ilgilenmektedir. Bunların dışında Beyaz Kitap, Avrupa Komisyonu’nu, spor alanındaki diğer paydaşlarla bir araya getiren bir tartışma platformu oluşturularak “yapısal diyalog” projesini gündeme getirmiştir. Beyaz Kitap’a eşlik eden “Pierre de Coubertin” eylem planında ise Komisyon spor politikasına yön verecek bazı somut proje önerileri getirmiştir.

Komisyon, yapısal diyalog çerçevesinde spor otoriteleri ve diğer paydaşlarla danışma süreçleri başlatmış ve yapısal diyalogun güçlendirilmesi için toplantı ve konferanslar düzenlenmiştir. Yapısal diyalog kapsamında önemli bir etkinlik olarak yılda bir kez gerçekleştirilen “AB Spor Forumu” örnek gösterilebilir. Komisyon tarafından düzenlenen ve finanse edilen bu etkinlik, spor konusunda AB düzeyinde bir tartışma platformu oluşturabilmeyi amaçlamaktadır (European Commission, 2013a).

2009 yılında Lizbon Antlaşması’nın 165. maddesiyle spor, AB’nin yetki alanlarından biri olarak tanınmıştır. Söz konusu maddeye göre, Birlik sporun gönüllülük esasına dayalı kendine özgü doğasını ve yapısını ve ekonomik ve sosyal işlevlerini dikkate alarak Avrupa’da spora ilişkin konuların teşvik edilmesine katkıda bulunacaktır. Birliğin bu doğrultudaki eylemleri, spor müsabakalarında adil yaklaşım ve açıklığı teşvik ederek ve sporla ilişkili kuruluşlar arasında işbirliğini destekleyerek, özellikle genç sporcular olmak üzere tüm sporcuların fiziksel ve ruhsal bütünlüğünü koruyarak sporda Avrupa boyutunun geliştirilmesini hedefleyecektir. Ayrıca Birliğin ve üye ülkelerin spor alanında üçüncü ülkelerle ve yetkili uluslararası örgütlerle işbirliğini geliştireceği de ilgili maddede belirtilmektedir. Son olarak, üye ülkelerin bu alandaki yetkilerine müdahale etmeksizin ve spor politikalarında herhangi bir uyumlaştırma öngörmeksizin Birlik kurumlarının teşvik edici önlemler ve tavsiyeler sunmasına izin verilmiştir. Lizbon Antlaşması’nın açtığı bu yolda, 2010 yılındaki AB Konseyi, sporun “eğitim, gençlik ve kültür” alanına eklenmesi yönünde karar almıştır. Artık bu politikanın kapsamı “eğitim, gençlik, kültür ve spor” olarak genişletilmiştir.

4. AB’DE SPOR POLİTİKASININ İŞLEYİŞİ VE BOYUTLARI

AB’deki çok düzeyli yönetim sistemi spor alanına da yansımaktadır. Aktörlerin farklı olması, eylemlerin de farklı olmasını beraberinde getirmektedir (Kornbeck, 2013:53). Söz konusu yapı içinde ulusal düzeyde üye ülkelerin spordan sorumlu bakanları ve spor yöneticilerinin katılımıyla üye ülkeler arasında işbirliği ve danışma süreçleri işletilmektedir. Bu şekilde üye ülkelerin ilgili bakanlar ve spor yöneticileri

resmi ve resmi olmayan toplantılar çerçevesinde bir araya gelmektedir. Ayrıca, Avrupa Komisyonu'nun hazırladığı Beyaz Kitap'taki önlemlerin uygulanması için ulusal çalışma grupları ve uzman gruplar oluşturulmaktadır. Bu gruplar sporun, sağlık, ekonomi, eğitim ve öğretim, iyi yönetim, sosyal içerme ve eşit fırsatlar gibi konulara katkısını arttıran çalışmalar yapmakta ve aynı zamanda diğer ülkelerdeki çalışma gruplarıyla işbirliği yapmaktadır. Ulusal düzeyin yanı sıra ulus-ötesi düzeyde de AB, üye ülkeler ve sporla ilgili diğer paydaşlar arası etkileşim artırılmaya çalışılmaktadır. Bu bağlamda faaliyet gösteren Avrupa Spor Forumu spor alanında hem Avrupa düzeyinde diyalog kurulmasını hem de ulusal düzeyde spora odaklanan sosyal diyalog girişimlerini desteklemektedir (Ooijen, 2009, s. 16).

AB içinde spor politikasının uluslararası düzeyde gelişimi ise, Avrupa Komisyonu, Avrupa Parlamentosu, AB Konseyi gibi farklı otoritelerin etkisi altında gerçekleşmektedir. Komisyon içerisinde sorumluluk, "Eğitim, Öğretim, Kültür ve Gençlik" Genel Müdürlüğü'nün bir parçası olan "Spor Birimine" aittir. 1997'de kurulan Spor Birimi, Avrupa'nın kurumsal yapısı içerisinde ulusal ve uluslararası spor örgütleri ve spor alanındaki farklı düzeylerdeki ana paydaşlarla işbirliği yapmaktadır.

Spor Birimi, spor alanındaki AB faaliyetlerinin uygulanmasını koordine etmektedir. Birimin temel görevi AB Antlaşmalarının verdiği yetkilerin sınırı içerisinde sporda Avrupa boyutunun geliştirilmesini sağlamaktır. Birim, ilgili Komisyon Genel Müdürlükleri ile birlikte Beyaz Kitaba eşlik eden 'Pierre de Coubertin' Eylem Planı'nın uygulanması ve genel koordinasyonundan sorumludur. Bu çerçevede AB üye devletleri arasında spor alanındaki siyasi işbirliğine katkı sağlamak ve farklı aktörler arasında iyi uygulamaların paylaşılmasını desteklemektedir. Ayrıca rekabet, iç pazar, istihdam ve sosyal meseleler, adalet, özgürlük ve güvenlik, bölgesel politika, sağlık, eğitim ve gençlik, çevre, dış ilişkiler gibi bazı ilgili politikaların gelişiminde ve uygulanmasında spor boyutunun da dikkate alınmasını sağlamaya çalışmaktadır (European Commission, 2013b).

AB'de spor konusuyla ilgilenen bir başka birim ise Avrupa Parlamentosu bünyesinde yer alan "Kültür, Gençlik ve Eğitim Komitesi"dir. Komite, 21 Kasım 2011 tarihinde yayınladığı "Sporda Avrupa Boyutu" isimli raporda, temel eğitim ve kültür değerleriyle bağlantısı nedeniyle sporun AB'nin stratejik hedeflerine olası katkısından bahsederken, cinsiyet, din, milliyet, sosyal durum veya etnik kökene bakılmaksızın halkın tüm kesimlerini kapsamayı dolayısıyla AB bütünleşmesi açısından taşıdığı önemi de vurgulamıştır (Committee on Culture and Education, 2011).

AB Konseyi bünyesinde oluşturulan Eğitim, Gençlik, Kültür ve Spor Konseyi eğitim, kültür, görsel-işitsel alanlar ve spordan sorumlu bakanların bir araya geldiği bir yapıdır. Bakanlar Konseyi'ne katılan bakanların çalışma alanları gündeme alınan konulara bağlı olarak değişiklik gösterebilmektedir. Yılda, 2 kere tüm Bakanların katılımıyla olmak üzere 3-4 kere toplantı düzenlenmekte ve üye ülkelerin yetki alanındaki konular ele alınmaktadır. Bu çoklu yapı içerisinde AB'nin spor politikasını bütünsel olarak

değerlendirebilmek amacıyla sporun Avrupa bütünleşmesindeki rolünü ekonomik, sosyal ve siyasi boyutlarıyla ele almak gereklidir.

4.1. Ekonomik Bir Araç Olarak Spor

Spor, ekonominin büyük ölçekli ve hızlı büyüyen bir sektörü olup, ekonomik büyüme ve iş yaratılmasına önemli bir katkı sağlamaktadır. Küresel ekonomik gelirin yaklaşık % 2'si spora dayanmaktadır (European Commission, 2011). Avrupa Birliği'ne bakıldığında ise, 2006 yılında yapılan bir araştırmada, sporun 2004 yılında 407 milyar Avro'luk bir katma değer sağladığı ve bunun AB gayri safi yurtiçi hasılasının % 3,7'sine karşılık geldiği belirtilmektedir. Buna göre, sözkonusu katma değer oluşturulması sürecinde 15 milyon kişi istihdam edilmekte ve bu da işgücünün % 5,4'ünü oluşturmaktadır (European Commission, 2007a).

Geniş ölçekli spor etkinlikleri ve müsabakaları Avrupa'da turizmin gelişmesi için güçlü bir potansiyel sağlamaktadır. Bu kapsamda spor, Avrupa 2020 Stratejisi'ne de katkı sağlayacak bir alan olarak düşünülebilir. Avrupa 2020 Stratejisi, Avrupa Birliği'nin 2020 yılına kadarki dönemi kapsayan büyüme stratejisidir. Bu Strateji, değişen küresel koşullarda AB'nin akıllı, sürdürülebilir ve kapsayıcı büyüme gerçekleştirmesini amaçlamaktadır (European Commission, 2010). Bu kapsamda, sporun ekonomik açıdan önemi olsa da, spor faaliyetlerinin önemli bir bölümü kar amacı gütmeyen yapılar içerisinde gerçekleşmektedir. Bu tip faaliyetlerin finansal açıdan sürdürülebilmesi kolay olmamakla birlikte spor profesyonelleri arasındaki finansal dayanışmanın güçlendirilmesi önem taşımaktadır (European Commission, 2011).

Sporun ekonomik boyutu konusunda, Avrupa Komisyonu'nun vurguladığı dört temel konu bulunmaktadır. Bunlar; *bilimsel verilere dayalı politika yapımı, sporun sürdürülebilir finansmanı, spora AB devlet yardımı kurallarının uygulanması, bölgesel kalkınma ve istihdam edilebilirliktir*. Spor politikalarının Lizbon Antlaşması hükümlerine göre düzenlenmesi konusunda, AB genelinde sporun sosyal ve ekonomik yönü üzerine karşılaştırılabilir verilerin elde edilmesi önem taşımaktadır. Avrupa Komisyonu, spor sektörünün AB ekonomisine katkısının ölçülmesine yönelik bir istatistiksel çerçeve oluşturulması konusunda AB düzeyinde işbirliğinin geliştirilmesini desteklemektedir. Ancak, AB'de spora ilişkin daha somut verilerin toplanması, bu konudaki yeni trendlerin analiz edilmesi, istatistiklerin yorumlanması, araştırmaların kolaylaştırılması, anket çalışmalarının yapılması ve bilgi alışverişinin gerçekleştirilmesi için bu sürece akademisyenlerin, spor sektörünün, spor hareketlerinin ve ulusal ve Avrupa düzeyinde kamu otoritesinin dahil edilmesi özellikle vurgulanmaktadır. Bu kapsamda, Avrupa Komisyonu, yenilikçi ve bilimsel verilere dayalı AB spor politikalarının oluşturulması için üniversite işbirliği ağlarının geliştirilmesini desteklemektedir (European Commission, 2011).

AB'de sporun sürdürülebilir finansmanının sağlanmasına ilişkin olarak, spor alanında fikri mülkiyet haklarının kullanımı dikkat çeken bir husustur. Fikri mülkiyet haklarının kullanımı, özellikle spor etkinliklerinin

lisanslanması profesyonel spor için önemli bir gelir kaynağı oluşturmaktadır. Buradan elde edilen gelir, spor sektörünün alt düzeylerine de aktarılıp fayda sağlamaktadır. Bu tür gelirler, Avrupa düzeyinde spor faaliyetlerinin bağımsız bir şekilde finansmanının sürdürülebilmesi açısından önemli bir yere sahiptir. Bunun yanında Komisyon, AB hukuku çerçevesinde spor organizatörlerinin haklarının değerlendirilmesine ilişkin çalışmaları desteklemektedir. Avrupa Komisyonu, söz konusu çalışmalar yürütülürken AB iç pazarı ve rekabet hukukuna uyulmasına özellikle dikkat çekmektedir (European Commission, 2011).

Medya haklarının toplu satışı, spor sektöründe finansal dayanışma ve gelirlerin yeniden dağıtım mekanizması için önemli bir örnek oluşturmaktadır. Bunun yanında, kamu veya özel sektör tarafından yürütülen spor loto gibi şans oyunları bütün AB ülkelerinde sporun finansmanına katkı sağlamaktadır. Ancak bunun sürdürülebilirliği tartışma konusudur. Avrupa Komisyonu, sporun finansmanının daha iyi incelenmesini sağlamak üzere bir çalışma başlatmıştır. Bu kapsamda, spor sektöründe farklı finansman kaynaklarının (kamu, bölgesel ve yerel otoritelerin sübvansiyonları, vatandaşların katkısı, gönüllü faaliyetlerin katkısı, sponsorluk, medya gelirleri ve şans oyunlarından elde edilen gelirler) gerçek paylarının ve önemlerinin ortaya çıkarılması amaçlanmaktadır (European Commission, 2011).

AB devlet yardımı kurallarının spora uygulanması konusuna bakılacak olursa, sporun AB üye devletlerinde kamu otoriteleri tarafından farklı şekillerde finanse edildiği görülmektedir. Spora devlet yardımının uygulanması konusunda AB düzeyindeki alınan kararlar az sayıdadır. Spor altyapısı ve organizasyonuna yönelik finansmanın AB hukukuna uygunluğu konusunda, Birlik yasal mevzuatının gelişmesine ihtiyaç duyulmaktadır (European Commission, 2011).

Bölgesel kalkınmaya ilişkin olarak, sürdürülebilir spor yapılarını destekleyen AB projelerine mali destek sağlanmaktadır. Yerel ve bölgesel kalkınma, kırsal kalkınma, istihdam edilebilirlik ve iş yaratılması konularında sporun etkin bir araç olarak kullanılması için AB yapısal fonları aracılığıyla spora ilişkin altyapı yatırımları desteklenmektedir. Bu çerçevede, Avrupa Sosyal Fonu spor sektöründe işgücünün niteliklerinin ve istihdam edilebilirliğinin artırılması konusunda destek sağlamaktadır. Belediyeler gibi yerel paydaşlar, sporun finansmanında ve spora erişimde önemli rol oynamaktadır. Bu açıdan yerel paydaşlar, AB düzeyinde politika yapımına katılmaktadır (European Commission, 2011).

4.2. Sosyal Bütünleşme Aracı Olarak Spor

Spor, Avrupa'da önemli sivil hareketlerden birisini oluşturmaktadır. Bu durum sporun geniş halk kesimleri arasındaki popülerliğinden ve kitleleri harekete geçirebilme potansiyelinden kaynaklanmaktadır (Ostlinning, 2011, s. 63). AB üyesi 27 ülkede yapılan Eurobarometer araştırmasına göre, AB vatandaşları arasında spor ve fiziksel faaliyete katılma oranı oldukça yüksektir. Araştırmaya katılanların %65'i, haftada en az bir kez fiziksel

faaliyette bulduklarını belirtirken, %40'ı düzenli olarak spor yaptığını belirtmektedir. Araştırmaya katılanların üçte ikisi bir spor kulübü veya merkezinin üyesi olmadığını belirtmiştir. Erkekler, kadınlara nazaran daha fazla spor faaliyetine katılmaktadır. Spor yapma oranı yaşla birlikte azalma gösterse de, 70 yaşın üstündeki AB vatandaşlarının %22'si spor yaptıklarını belirtmişlerdir. Mali sorunlar da spor yapma eğilimini olumsuz yönde etkilemektedir. Spor yapma oranı AB ülkeleri arasında farklılık göstermektedir: Kuzey ülkelerinde bu oran yüksek iken (İsveç'te %72) güney ülkelerinde (İtalya ve Yunanistan'da %3) düşmektedir (Eurobarometer 2010). Gerek demografik, gerekse coğrafi farklılıkların spora yaklaşımı etkilediği görülmektedir.

AB sağlıklı, barışçıl, siyasi ve ekonomik anlamda istikrarlı bir birlik oluşturmayı hedeflemektedir. Bu noktada temel konulardan birisini AB vatandaşlarının sağlığı oluştururken, diğer bir konu ise çeşitliliklerini birlik içerisinde bütünleştirebilen bir Avrupa toplumunun oluşturulmasıdır. Bu açıdan sporun sosyal bütünleşme aracı olarak oynayabileceği rol önem taşımaktadır. Spor, çeşitli aktörlerin etkileşimde bulunması, ağlar oluşturması ve işbirlikçi/rekabetçi ilişkiler geliştirmesi için ortam sağlamaktadır. Ayrıca spora ilişkin farklı düzeylerdeki (uluslararası, Avrupa, ulusal, bölgesel, yerel) kurumların kendi aralarında ve diğer aktör ve kurumlarla olan etkileşimlerini de sağlamaktadır. Mikro düzeydeki spor projeleri bir taraftan bireyler açısından fayda sağlarken diğer taraftan daha istikrarlı, sağlıklı ve birbiri ile ilişkili bir toplum oluşturulmasına katkı sağlayarak Avrupa bütünleşmesini de etkileyebilmektedir (Ostlinning, 2011, ss. 65-66).

Spor, katılımcılığı teşvik ederek, ayrımcılığa uğrama olasılığı yüksek sosyal grupların (kadınlar, yaşlılar, göçmenler, engelliler vb.) toplumun diğer üyeleriyle etkileşime geçmesini, sosyal bağların kurulmasını kolaylaştırır. AB, sporu sosyal bütünleşme aracı olarak kullanırken diğer sosyal politikalarıyla spor arasında bağ kurmaktadır. AB'nin engellilere yönelik stratejisi, bu grubun toplumla bütünleşmesini ve eşit muamele görmesini amaçlamaktadır. Spor bu stratejinin bir parçası olarak, engellileri toplumla bütünleştirmeye katkı vermektedir. Ayrıca, AB'nin cinsiyet eşitliği stratejisine dayanarak, kadınların spor faaliyetlerinde liderlik rollerini güçlendiren, ırkçılık ve şiddetle mücadeleyi konu alan, taraflar arasında anlayışı güçlendiren uluslararası projeler desteklenmektedir (European Commission, 2011).

4.3. Dış İlişkiler Bağlamında Siyasal Bir Araç Olarak Spor

Spor, uluslararası politika açısından aslında çoğunlukla göz ardı edilen bir öneme sahiptir. Spor etkinlikleri farklı ülkelerden, kültürlerden, etnik yapılardan, dinlerden insanları dostluk ve iyi niyet çerçevesinde bir araya getirmektedir. Sporun insanlar ve toplumlar arasında oluşturduğu ortak dil, kültürel ve geleneksel farklılıkların yarattığı engellerin aşılabilmesi için ortam yaratırken insanlar ve ülkeler arasında diyalog kurulmasını kolaylaştırmaktadır. Uluslararası kurumlar aracılığıyla veya Olimpiyatlar ya da Dünya Kupası gibi önemli etkinliklerde gerçekleşen kültürel ve fikri paylaşımlar karşılıklı anlayış geliştirilmesine katkıda bulunmaktadır. BM

Genel Sekreteri Ban Ki-moon sporun bu işlevini şu sözlerle özetlemiştir: “Spor, hepimizin konuşabileceği bir lisandır.” Esasen, spor ile barış arasındaki bağlantı savaşan devletlerin geçici olarak ateşkes ilan ettikleri eski Olimpiyat oyunlarına kadar uzanmaktadır. Başka bir örnek olarak, 1930’larda gerçekleştirilen Balkan Oyunları, sporun bölgesel barış, istikrar ve karşılıklı anlayışa katkı girişimlerinden birisidir (Kissoudi, 2008). Bu anlamda, spor kültürel paylaşım ve karşılıklı anlayış geliştirilmesine odaklanan kültürel diplomasinin ve daha geniş anlamda kamusal diplomasinin araçlarından birisi olarak değerlendirilebilir (Institute for Cultural Diplomacy, 2011). Kamusal diplomasi, geleneksel diplomasinin ötesinde hem hükümet hem de hükümet dışı aktörleri içeren geniş kapsamlı bir etkileme ve inandırma etkinliğidir. Spor açısından düşünüldüğünde sporcuların ve spor etkinliklerinin yabancı toplumlar ve örgütlerde olumlu bir imaj oluşturmak ve onların algılarını bu doğrultuda etkileyebilmek amacıyla değerlendirilmesidir (Murray, 2011). Bu bağlamda sporun ekonomik, sosyal boyutlarının yanı sıra siyasi boyutundan da söz edilebilmektedir. Özellikle son yıllarda sporu bir uluslararası politika aracı olarak ele alan AB, sporun siyasi boyutunu dış ilişkilerine entegre etmektedir.

Avrupa’da spor sektörü, kamuoyunun giderek daha fazla ilgisini çekerken bu alandaki sponsorluklar ve medya yatırımları artmaktadır. AB ülkelerinde spor iyi yapılandırılmış ve örgütlenmiş bir bağlamda yürütülmekte ve kıtaya özgü değer ve geleneklerin yayılmasına katkı sağlamaktadır. Her ne kadar doping gibi bazı ciddi problemler sürse de, Avrupa sporu dünyada olumlu bir imaja sahiptir ve diğer bölgeler için bir referans oluşturmaktadır. Buna rağmen AB’de sporun dış ilişkiler alanındaki politikaların ve eylemlerin bir unsuru olarak ele alınması oldukça yenidir. Bu durum, kısmen Lizbon Antlaşması öncesinde AB Antlaşmalarında spor ile ilgili açık bir maddenin bulunmamasından kaynaklanmıştır. Yine de süreç içerisinde Avrupa Komisyonu, değişik programlar aracılığıyla gelişmekte olan ülkelere sporla ilgili projeleri desteklemiş ve böylece Avrupa sporunun olumlu imajının gelişmesine yardımcı olmuştur. Sporun eğitim, sağlık, kültürlerarası diyalog, kalkınma ve barışın gelişimini destekleyici bir araç olma niteliği taşıması, Birliğin dış ilişkilerindeki rolünün zaman içerisinde giderek güçlenmesini sağlayacaktır (European Commission, 2013c).

Spor, AB’nin dış ilişkilerine temelde iki açıdan katkıda bulunabilecek bir potansiyele sahiptir. İlk olarak, Birliğin ortak ülkelerle ilişkilerinin daha sıcak bir zemine taşınması ve kamu diplomasisinin bir parçası olarak üçüncü ülkelerle diyalogun geliştirilmesi bakımından önemli bir araçtır. Spor alanında gerçekleştirilen işbirliği uluslararası ilişkilerin farklı alanlarındaki gelişmelere katkı sağlayacaktır. Günümüzde spor küresel bir boyut kazanmış olup politika diyaloglarında yer tutabilecek niteliktedir. AB ortak ülkelerle politika diyalogları ve işbirlikleri kapsamında, uluslararası oyuncuların transferleri, çocuk ve genç sporcuların kötüye kullanılması, doping, uluslararası spor etkinlikleri sırasında güvenliğin sağlanması gibi konulara yer vermektedir. Bu kapsamda AB’nin doğusundaki ve güneyindeki komşularına yönelik olarak geliştirdiği *Avrupa Komşuluk Politikası* çerçevesinde komşu ülkelere yönelik hazırladığı bazı eylem planlarında

(örneğin Mısır için eylem planı) “gençlik, spor, kültür, görsel-işitsel alanlar ve sivil topluma ilişkin alanlarda bağlantıların ve işbirliğinin güçlendirilmesi” eylem önceliklerinden birisi olarak ele alınmaktadır (EU/Egypt Action Plan, 2007, s. 34).

Sporun AB dış ilişkileri açısından ikinci bir temel katkısı ise, yararlanıcı ülkelerle anlaşmaya varılması halinde, sporun AB'nin dış yardım programlarının bir unsuru haline gelmesidir. Spor dış yardım programlarında eğitim, sağlık, sosyo-ekonomik kalkınma, barış ve etnik uzlaşmanın bir aracı olarak kullanılabilir. Bu doğrultuda AB'nin genişleme ve komşuluk politikaları kapsamında sporla ilgili projeler desteklenmektedir (European Commission, 2007b). 2004 yılında ilan edilen “Avrupa’da Spor Aracılığıyla Eğitim Yılı” çerçevesinde Avrupa Komisyonu sporla ilgili 200 kadar projeye ortak finansman sağlamıştır. 2009 yılında Lizbon Antlaşması'nın yürürlüğe girmesinin ardından ise 2009-2011 yılları için spor alanındaki Hazırlık Eylemleri için 25,5 milyon Avro tutarında bir bütçe ayrılmıştır. Bu kapsamda toplam 63 adet proje desteklenmiştir. Bu projelerden 40 tanesi spor federasyonları ve örgütleri, yerel otoriteler, bakanlıklar, üniversiteler ve araştırma kurumları gibi aktörlerin sürdürülebilir ağlar oluşturmalarını, bilgi üretmelerini ve paylaşımlarını, iyi uygulamalarını paylaşmalarını ve yaygınlaştırmalarını, sorunlar konusunda farkındalıklarının artırılmasını ve bu sorunlara ortak çözümler aranmasını amaçlayan, toplamda 8,5 milyon Avro ayrılan uluslararası projelerdir.

Bunun dışında AB, Avrupa Gençlik Olimpiyatı Festivalleri (Tampere 2009 ve Liberec 2010), Özel Olimpik Yaz Oyunları (Varşova 2010 ve Atina 2011) ve Akdeniz Oyunları (Pescara 2009) olmak üzere beş adet ticari olmayan spor etkinliğine 8,5 milyon Avro tutarında finansal katkıda bulunmuştur. Ayrıca 18 proje kapsamında spor sektöründe AB düzeyinde ortak bilgi üretilmesi ve sektörün karşı karşıya olduğu fırsat ve sorunların değerlendirilmesine yönelik çalışma, araştırma ve konferanslara 2,1 milyon Avro tutarında destek sağlanmıştır (Economisti Associati srl vd., 2011, s. 3). Spor başlığının AB'nin mevcut programlarının ve fonlarının içine dahil edilmesi çağrılarını özellikle Lizbon Antlaşmasının yürürlüğe girmesinin ardından yoğun bir şekilde dile getirilmiştir (European Olympic Committees EU Office, 2013, ss. 2-4). Bu çağrılar doğrultusunda AB'nin 2014-2020 yıllarını kapsayan mali perspektifinde spor başlığı AB programlarına eklenmiş ve Erasmus+ kapsamında Birliğin yeni “Eğitim, Öğretim, Gençlik ve Spor” programı başlatılmıştır. Böylece spor ilk kez AB'nin mali olarak desteklediği konu başlıkları arasında doğrudan yer almıştır. AB bu alanda halk odaklı ve şike, doping, şiddet ve ırkçılıkla mücadele gibi sınır ötesi sorunların çözümüne yönelik projeleri destekleyeceğini açıklamıştır. Bu kapsamda, spor alanındaki işbirliği ortaklıklarının, kar amacı gütmeyen Avrupa spor etkinliklerinin, politika yapımı için bilimsel verilerin güçlendirilmesinin, spor konusunda Avrupalı paydaşlar arasında diyalogun, AB dönem başkanlığı tarafından düzenlenen spor etkinliklerinin desteklenmesi öngörülmüştür (European Commission, 2013d, ss. 16-17).

Kalkınma hedeflerine yönelik olarak sporun kullanılması, AB'nin üçüncü ülkelerle ilişkilerinde başvurduğu uluslararası politika araçlarından birisidir. Avrupa Komisyonu sporu, kalkınma politikasının bir aracı olarak kullanacağını açıkça belirtmektedir. Komisyon, spor faaliyetlerini ve beden eğitimi kaliteli eğitimin ve okulları daha çekici hale getirmenin bir yolu olarak görmekte, özellikle kız çocuklarının ve kadınların spor faaliyetlerine ve beden eğitimine katılımlarını artırıcı eylemlere, spor yoluyla sağlık ve bilinçlendirme kampanyalarına destek vermektedir. Üçüncü ülkelere yönelik kalkınma politikalarında AB, spor konusunu ele alırken hem BM'nin hem de üye ülkelerin, yerel otoritelerin ve özel kurumların mevcut programları arasında sinerji yaratmaya önem vermektedir (European Commission, 2007a). Avrupa Parlamentosu, 2005 yılında spor ve kalkınma konusunda bir karar yayınlamıştır. Bu kararda 2005 yılının BM tarafından "Spor ve Beden Eğitimi Uluslararası Yılı" ilan edilmesinden duyduğu memnuniyeti dile getirmiştir. Parlamento, sporun sosyal ve eğitime ilişkin işlevlerinin yanı sıra işbirliği, hoşgörü, dayanışma gibi değerlerin geliştirilmesine yaptığı katkıyı vurgulamaktadır (European Parliament, 2005).

2006 yılının Temmuz ayında Komisyon ve Uluslararası Futbol Federasyonları Birliği arasında futbolun Afrika, Karayip ve Pasifik ülkelerinde kalkınma ve gelişim için bir güç olarak kullanılması konusunda imzalanan Mutabakat Anlaşması, Birliğin sporu kalkınma politikasıyla ilişkilendiren yaklaşımının bir göstergesidir. Söz konusu anlaşma, çocuk hakları, ayrımcılık yasağı, sosyal bütünleşme, sağlık, çatışma sonrası yeniden yapılanma gibi farklı konular içeren çok geniş bir alanı kapsamaktadır (European Commission, 2007a). Komisyon ayrıca BM bünyesinde yer alan "Kalkınma ve Barış için Spor" konulu Uluslararası Çalışma Grubunun çalışmalarına da katılmaktadır (UN Sport for Development and Peace International Working Group, 2013). Spor, *BM Milenyum Kalkınma Hedeflerine* de katkı sağlamaktadır. Spor ve beden eğitimine ilişkin projeler özellikle sağlık, eğitim, cinsiyet eşitliği, barışın tesis edilmesi gibi konular ekseninde Milenyum hedeflerine hizmet etmektedir (European Parliament, 2005).

Birlik açısından sporun siyasi boyutunda ele alınması gereken bir başka konu, AB üye ülkelerinden olmayan sporcuların vize ve göç prosedürlerinin hızlandırılmasıdır. AB'nin üçüncü ülkelerle gerçekleştirdiği vize kolaylaştırma anlaşmalarının kapsamında, uluslararası spor etkinlikleri katılımcıları ve onlara eşlik eden kişiler de yer almaktadır. Bu doğrultuda AB'nin Ukrayna, Moldova, Gürcistan ve Batı Balkan ülkeleri ile yaptığı vize kolaylaştırma anlaşmalarında bu kişilerden vize ücreti alınmaması yönünde düzenleme bulunmaktadır. Birlik ile Rusya arasındaki anlaşma gereğince gençlere yönelik uluslararası spor etkinliklerine katılanlardan vize ücreti talep edilmemektedir (Trauner ve Kruse, 2008). Komisyon Beyaz Kitap'ta, bu kapsamda atılacak daha ileri adımların AB'nin spor alanında uluslararası çekiciliğini artıracığına dikkat çekmektedir (European Commission, 2007a).

SONUÇ

AB bütünleşmesi, ekonomik alandan başlayıp süreç içerisinde siyasi ve teknik alanlara da yayılmıştır. Son yıllarda ise AB bütünleşmesinin spor alanına da yayılma eğiliminde olduğu görülmektedir. Bunun en önemli göstergesi, sporun Lizbon Antlaşması'nın 165. Maddesi ile Birliğin yetki alanına dahil edilmesidir. Sporun amaçları, AB'nin "çeşitlilik içerisinde birlik" olarak ifade edilen sloganı ile dayanışma ve zenginlik gibi temel bütünleşme amaçları ile örtüşmektedir. Nitekim sporun insanları bir araya getiren ve dil, din, milliyet ve etnik ayrımlar olmaksızın insanları birleştiren bir araç olması AB'nin temel bütünleşme ilkelerine potansiyel katkısını göstermektedir.

Spor, büyük ölçekli ve hızlı büyüyen bir sektör olarak, ekonomik büyüme ve iş yaratılmasına önemli katkı sağlamaktadır. Spor, AB ekonomisinde yaklaşık % 4 oranında katma değer yaratmaktadır. Ayrıca, geniş ölçekli spor etkinlikleri Avrupa'da turizmin gelişiminde önemli faktörlerden birisidir. Bu doğrultuda, değişen küresel koşullarda AB'nin akıllı, sürdürülebilir ve kapsayıcı büyüme gerçekleştirmesini amaçlayan Avrupa 2020 stratejisi için de sporun önemi göz ardı edilemez. Ayrıca, Avrupa Komisyonu bölgesel kalkınmada ve istihdam edilebilirlikte sporun etkin bir araç olarak kullanılmasını hedeflemektedir. Bu kapsamda, üniversiteler ve bölgesel aktörlerin bu sürece dahil edilmekte ve bu alandaki projeler Birlik tarafından Yapısal Fonlar aracılığıyla desteklenmektedir.

AB, Lizbon Antlaşmasının yürürlüğe girmesinin ardından sporu bir uluslararası politika aracı olarak dış ilişkilerine dahil etme yolunda adımlar atmaktadır. Spor, AB'nin üçüncü ülkelerle ilişkilerinde yeni bir işbirliği alanı ve diyalog konusu olarak yerini almaya başlamıştır. Ayrıca Birlik, spora ilişkin projelere olan desteğini arttırmaktadır. 2014 yılından itibaren AB'nin Erasmus + programı kapsamına spor başlığının eklenmesi bu açıdan önemli bir adımdır. Bu gelişme, AB'nin dış yardım programlarının içinde de spor başlığının görünürlüğünün artmasına katkıda bulunacaktır. Birlik, sporun siyasi boyutunda uluslararası, ulusal ve yerel otoritelerle işbirliği yapılmasına önem vermektedir. Bu kapsamda özellikle BM gibi örgütlerle eşgüdümlü politikalar izlemektedir. Sporun kalkınma, barış, kamu diplomasisinin bir aracı haline gelme potansiyeli Birliğin çeşitli politika belgelerinde ve çalışmalarında sıklıkla vurgulanmaktadır. Bununla birlikte sporun bir siyasi araç olarak etkinliğini belirleyecek olan AB'nin dış ilişkileri kapsamında gerçekleştirilen somut eylemler olacaktır.

KAYNAKÇA

BÖRZEL, Tanja A. (1997), "What's So Special About Policy Networks? - An Exploration of the Concept and Its Usefulness in Studying European Governance", *European Integration Online Papers*, Volume 1, No 16, <http://eiop.or.at/eiop/pdf/1997-016.pdf>, 10.10.2013.

COAKLEY, Jay (2001), *Sport in Society: Issues and Controversies*, McGraw-Hill, Boston.

COMMITTEE ON CULTURE AND EDUCATION (2011), *Report on the European Dimension in Sport*, Rapporteur Santiago Fisas Ayxela, Brussels.

COUNCIL OF EUROPE (2001), "The European Sports Charter". http://www.coe.int/t/dg4/epas/resources/charter_en.asp, 15.12.2013.

ECONOMISTI ASSOCIATI SRL vd. (2011), "Evaluation of Preparatory Actions and Special Events in the Field of Sport", http://ec.europa.eu/sport/news/doc/evaluation_final_report_prepact_special_events_20110727.pdf, 20.12.2013.

EU/EGYPT ACTION PLAN (2007), http://ec.europa.eu/world/enp/pdf/action_plans/egypt_enp_ap_final_en.pdf, 30.12.2013.

EUROBAROMETER (2010), "Sport and Physical Activity", Special Eurobarometer No: 334, Brussels, http://ec.europa.eu/sport/library/documents/d/ebs_334_en.pdf, 24.11.2013.

EUROBAROMETER (2004), "The Citizens of the European Union and Sport", Special Eurobarometer No: 213, Brussels. http://ec.europa.eu/sport/documents/publications/ebs_213_report_en.pdf, 24.11.2013.

EUROPEAN COMMISSION (2013a), "Structured Dialogue with Sports Organisations", http://ec.europa.eu/sport/consultation-cooperation/structured-dialogue-with-sports-organisations_en.htm, 20.12.2013.

EUROPEAN COMMISSION (2013b), "The Sport Unit and Its Mission", http://ec.europa.eu/sport/who-we-are/the-sport-unit-and-its-mission_en.htm, 20.12.2013.

EUROPEAN COMMISSION (2013c), "Sport in the EU's External Relations", http://ec.europa.eu/sport/white-paper/swd-the-societal-role-of-sport_en.htm#2_7, 22.12.2013.

EUROPEAN COMMISSION (2013d), *Erasmus+ Programme Guide*, Brussels.

EUROPEAN COMMISSION (2011), "Developing the European Dimension in Sport", Brussels, <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2011:0012:FIN:en:PDF>, 05, 10.2013.

EUROPEAN COMMISSION (2010), *Europe 2020: A Strategy for Smart, Sustainable and Inclusive Growth*, Brussels.

EUROPEAN COMMISSION (2007a), “White Paper on Sport”, Brussels, http://ec.europa.eu/sport/documents/wp_on_sport_en.pdf, 22.12.2013.

EUROPEAN COMMISSION (2007b), “Staff Working Document Impact Assessment Accompanying the White Paper on Sport”, http://ec.europa.eu/sport/documents/dts935_en.pdf, Brussels, 22.12.2013.

EUROPEAN OLYMPIC COMMITTEES EU OFFICE, “Mainstreaming Sport into EU Funding Programmes”, <http://www.euoffice.euolympic.org/cms/getfile.php?186>, 10.12.2013.

INSTITUTE FOR CULTURAL DIPLOMACY (2011), “Sport as Cultural Diplomacy”, *Cultural Diplomacy Outlook Report*, Institute for Cultural Diplomacy, Berlin.

KISSOUDI, P. (2008), “Sport, Politics and International Relations in the Twentieth Century”, *The International Journal of the History of Sport*, Volume 25, Issue 13, ss. 1689-1706.

KORNBECK, J. (2013). *Inspiration from Brussels? The European Union and Sport*. Europäischer Hochschulverlag GmbH & Co, Bremen.

MARKS, Garry (1993), “Structural Policy and Multilevel Governance in the EC”, Ed. A. Cafruny ve G. Rosenthal, *The State of the European Community*, Lynne Rienner, Boulder, ss. 391-410.

MURRAY, S. (2011). “Sports-Diplomacy: a Hybrid of Two Halves”, *The International Symposium on Cultural Diplomacy Participant’s Papers*, Institute for Cultural Diplomacy, Berlin.

OOIJEN, Bart (2009), “Perspective of European Commission- Sport: a ‘language’ of Europe”, http://www.languagesmeetsport.eu/pdf/PlenarySession/8_sport_a_language_of_europe.pdf, 25.12.2013.

OSTLINNING, Freya Elisa (2011), *Running for Europe EU Sports Policy and the Role of Civil Society*, Unpublished PhD Dissertation, Westphalian Wilhelms University, Münster.

RITCHIE B. ve D. Adair (2004), “Sport Tourism: An Introduction and Overview”, Ed. Brent W. Ritchie ve Daryl Adair, *Sport Tourism: Interrelationships, Impacts and Issues*, Channel View Publications, Clevedon.

TRAUNER, F. ve I. Kruse, (2008),“EU Visa Facilitation and Readmission Agreements: Implementing a New EU Security Approach in the Neighbourhood”, *CEPS Working Document 290*, CEPS Publications, Brussels.

UN SPORT FOR DEVELOPMENT AND PEACE INTERNATIONAL WORKING GROUP (2013),
<http://www.un.org/wcm/content/site/sport/home/unplayers/memberstates/pid/6229>, 15.12.2013.

UNITED NATIONS (2012a), “Achieving the Objectives of United Nations Through Sport”
www.un.org/wcm/webdav/site/sport/shared/sport/pdfs/Backgrounders/NEW%20UNOSDP%20Backgrounder.pdf, 02.01.2012.

UNITED NATIONS (2012b), “Sport as a Tool for Development and Peace-Towards Achieving United Nations Millennium Development Goals”,
http://www.un.org/sport2005/resources/task_force.pdf, 02.01.2012.